

רבי עקיבא

רבי עקיבא

"צורת רבי עקיבא" בהגדת מנטובה.

דור	דור שלישי לתנאים
בית מדרש	בית הלל ובית שמאי ^[1] בְּי רבי עקיבא ^[2]
רבותיו	רבי אליעזר בן הורקנוס, רבי יהושע בן חנניה, נחום איש גמזו
חבריו	רבי ישמעאל, רבי אלעזר בן עזריה, רבי טרפון, רבן גמליאל, אלישע בן אבויה
תלמידיו	רבי מאיר, רבי יהודה, רבי יוסי, רבי שמעון בר יוחאי, רבי אלעזר בן שמוע, רבי נחמיה, רבי יוחנן הסנדלר
אביו	יוסף

מתחם קבר רבי עקיבא והרמח"ל בטבריה

רבי **עקיבא בן יוסף** (רבי **עקיבא**, לעיתים נכתב **רבי עקיבה**) (50 לספירה, ג'תת"י - 136 לספירה, ג'תתצ"ו)^{[3][4]} היה תנא ארץ ישראלי, בן הדור השלישי של התנאים, מגדולי חכמי ישראל. מנהיגו הרוחני של מרד בר כוכבא.

היה בר הפלוגתא של רבי ישמעאל, רבי טרפון, רבי יוחנן בן נורי ואחרים. הטביע את חותמו על הלכות רבות ועל ערכים במסורת ובחשיבה היהודית. מוזכר בתלמוד הבבלי כ-1,500 פעמים. נחשב לסמל למסירות נפש על התורה. נהרג על קידוש השם כאחד מעשרת הרוגי מלכות.

תוכן עניינים

ראשית חייו
ילדיו
רבותיו ותלמידיו
מות תלמידיו
סמכותו התורנית
חלקו במרד בר כוכבא
מצבו הפיננסי
מותו
בתרבות
מתחם קבר רבי עקיבא
לקריאה נוספת
קישורים חיצוניים
הערות שוליים

ראשית חייו

רבי עקיבא נולד בשנת 50 לספירה, 16 שנה לפני פרוץ המרד הגדול. מעט מאוד ידוע על תחילת דרכו, מעבר לשמו של אביו, יוסף והעובדה שהאב היה כנראה, לפי מסורת המופיעה בתלמוד, גר^[5] או לפחות צאצא של גרים, מבני בניו של סיסרא^[6]. ידוע שהיה רועה צאנו של כלבא שבוע, אביה של רחל, לימים אשתו^[7]. יש המשערים שמוצאו מגרים, הוא שגרם לו להיות רועה צאן, שמכיוון שהגיע ממשפחת גרים בלי קשרי משפחה, ולאחר פטירתו של אביו יוסף, התגלגל לצאנו של העשיר.

רחל ראתה שהוא "צנוע ומעולה" והתקדשה לו בתנאי שיילך ללמוד תורה. אביה של רחל הדיר אותה מנכסיו והם התגוררו במחסן תבן בעוני רב^[8]. "חז"ל מתארים את קשיי הפרנסה בהם היה נתון תוך לימוד התורה:

”

בכל יום ויום היה מביא חבילה של עצים, חציה מוכר ומתפרנס וחציה מתקשט בה. עמדו עליו שכניו ואמרו לו עקיבא אבדתנו בעשן מכור אותן לנו וטול שמן בדמיהן ושנה לאור הנר, אמר להם הרבה סיפוקים אני מסתפק בהן, אחד שאני שונה בהן ואחד שאני מתחמם כנגדן, ואחד שאני יכול לישן עליהם.

— אבות דרבי נתן פרק ו' הלכה ב'

על פי המסופר, החל רבי עקיבא ללמוד תורה רק בגיל 40, ומעמדה כזאת זכה להיות גדול חכמי התורה, אולם הדבר מתיישב בקושי עם העובדה שכבר כעשרים שנה לאחר החורבן הוא מופיע כאחד מגדולי חכמי יבנה. ב"אבות דרבי נתן" מתואר המהפך בחייו:

בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי ה**באר**, אמר: מי חקק אבן זו? אמרו לו: המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו: עקיבא, אי אתה קורא "אבנים שחקו מים"? מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו: מה רך פיסל את הקשה, דברי תורה, שקשה כברזל, על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי, שהוא בשר ודם! מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות. אמר לו: רבי! למדני תורה! אחז רבי עקיבא בראש הלוח, ובנו בראש הלוח. כתב לו אלף בית ולמדו. היה לומד והולך, עד שלמד כל התורה כולה. הלך וישב לפני **רבי אליעזר** ולפני **רבי יהושע**, אמר להם: רבותי! פתחו לי טעם **משנה**! כיון שאמר לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו, אמר: אלף זו - למה נכתבה? בית זו - למה נכתבה? דבר זה - למה נאמר? חזר ושאלן והעמידן בדברים... אמר לו **רבי טרפון**: עקיבא! עליך הכתוב אומר (איוב כ"ח) 'מִפְּנֵי נְהוֹת חֶפְשׁ וַתֵּעַלְמָה יָצָא אֹר', דברים המוסתרים מבני אדם הוציאם רבי עקיבא לאורה.

— אבות דרבי נתן פרק ו' הלכה ב'

המהפך שחל בחיי רבי עקיבא בגיל 40 שימש השראה לרבים אודות האפשרות לחולל שינוי בחיים גם בגיל מבוגר, בין השאר נכתב עליו השיר "הולך לדרכו עקיבא" של יהודית שיקמן.

בתלמוד^[9] ובמקורות נוספים מסופר גם כי נשא לאשה את אשת **טורנוסרופוס**, שבה בשליחות בעלה במטרה לפתות את רבי עקיבא, אך לבסוף התגיירה ונישאה לו^[10]. כמו כן מובא שהמיו של רבי עקיבא נקרא בשם יהושע (ידיים פרק ג' משנה ה')

ילדיו

מתוך מדרשים המופיעים בתלמוד הבבלי ובמקורות נוספים, ניתן לדלות פרטים על ילדיו של רבי עקיבא. אבות דרבי נתן מזכיר כי לרבי עקיבא היו בנים ובנות, ללא מספר וללא שמות: "עתידי רבי עקיבא לחייב את כל העניים בדין...ואם אומרים (העניים): מפני טפינו, אומרים להם: והלא רבי עקיבא היו לו בנים ובנות, אלא אומרים להם: מפני שזכתה רחל אשתו."

בתלמוד הבבלי^[11] מסופר שחזוי הכוכבים אמרו לרבי עקיבא כי ביום חתונת בתו יכישנה נחש ותמות. כאשר הגיע ליל חתונתה, נעצה סיכה בכותל, ובבוקר התברר כי בכך הרגה את הנחש. ואמרו שהיא ניצלה בזכות צדקה שנתנה את מנתה לעני.

היה לו בן בשם רבי יהושע^[12]. לדעת רש"י^[13] ורשב"ם^[14] זהו רבי יהושע בן קרח, וכונה כך משום שרבי עקיבא היה קירח. אך תוספות^[15] חולקים על כך, וסוברים שהם שני אנשים שונים.

מקור נוסף בתלמוד הבבלי (במסכת כתובות) מתאר שבתו של רבי עקיבא עשתה לבן עזאי בדומה למה שעשתה אמה^[16]. במסכת מועד קטן מסופר, מעשה ומתו שני בניו של רבי עקיבא ביום אחד ובאו המונים ללוותם. ישב על ספסל גדול ואמר, לא לכבודי באתם, אלא אמרתם תורת אלוהיו בלבן^[17]. על פי מקורות אלו, ניתן ללמוד שלרבי עקיבא היו לפחות שלשה בנים (שני אלו ששיכל ורבי יהושע שחי גם אחר מותו של רבי עקיבא) ושתי בנות.

רבותיו ותלמידיו

רבותיו המובהקים של רבי עקיבא היו רבי **אליעזר בן הורקנוס** ורבי **יהושע בן חנניה** תלמידיו של **רבן יוחנן בן זכאי** ומראשי הסנהדרין^[18]. משני רבותיו אלו, רבי עקיבא דבק והתקשר במיוחד לרבי יהושע. ממנו אף למד מעשה מרכבה. הוא גם למד אצל רבי טרפון ונעשה לו תלמיד חבר, ואף למד ושימש את נחום איש גמזו, ממנו למד מידות טובות וכן את דרישת האותיות^[19]. וכמו שהיה רגיל לומר "גם זו לטובה", היה רבי עקיבא אומר: "כל דעביד רחמנא לטב עביד"^[20].

על פי התלמוד, דמותו של רבי עקיבא הותירה את חותמה בקרב הוגים רבים. התוספתא מאירה את דמותו כתלמיד נועז, ומספרת עליו פעמיים שהכריע במעשה בניגוד לדעתו של **רבן גמליאל**, בפניו, בעניינים שרבן גמליאל היה בהם בדעת מיעוט, מפני שרבי עקיבא יישם את הכלל, שהלכה כרבים למול מועטים^[21].

היו לו 5 תלמידים חשובים מוסרי תורתו, רבי מאיר, רבי יהודה, רבי יוסי, רבי שמעון, ורבי אלעזר בן שמעון^[22]. במקום אחר אמרו "אמר רבי יוחנן: סתם מתניתין - רבי מאיר, סתם תוספתא - רבי נחמיה, סתם ספרא - רבי יהודה, סתם ספרי - רבי שמעון, וכולהו אליבא דרבי עקיבא".^[23] ופירש רש"י ממה שלמדו מרבי עקיבא. רב שרירא גאון כותב כי אין משמעות הדבר שמה שנאמר בסתם נתחדש על ידי אותו תנא, אלא שדבר הלכה זה עבר במסורת באמצעות בית המדרש של אותו תנא ונאמר כפי שאמרו אותו התנא^[24].

מות תלמידיו

התלמוד מתאר שהיו לרבי עקיבא 24,000 תלמידים מגבת ועד אנטיפטרס, וכולם מתו בזמן אחד - בין פסח לעצרת, מפני שלא נהגו כבוד זה לזה^[22]. כתוצאה ממות תלמידיו במהלך ימי העומר ממגפה, החל מנהג אבלות בימים אלו, הכולל איסור תספורת וגילוח, ואיסור להתחתן.

על פי הנוסח הספרדי של "אגרת רב שרירא גאון", ששם נאמר שתלמידי רבי עקיבא מתו **בשמדא**, הסיק שי"ך^[25] וחוקרים נוספים^[27] שה"מגפה" הנזכרת כאן, היא ביטוי אלגורי הרומז למות תלמידיו במרד בר כוכבא. הם מבססים זאת בעיקר על תמיכתו הברורה של רבי עקיבא במרד זה, על כך שבתי המדרש לא היו יכולים להכיל מספר כה רב של לומדים, ועל כך שהדבר עשוי להסביר מוות של תלמידים רבים כל כך בפרק זמן קצר. לפי דעה זו, "תלמידיו" - מתפרש לא כתלמידים היושבים בבית המדרש, אלא כאלו הדוגלים במשנתו הרוחנית. ראיה חלקית לכך יש ממדרש תנחומא (פרשת חיי שרה), "מעשה ברבי עקיבא שהיו לו שלש מאות תלמידים בנערותו ומתו כולם...". מה שמצביע לדעתם על מספר נמוך של תלמידים מזה המתואר.

דעת החוקרים אומצה על ידי התנועה הציונית, שבעקבות כך הפכה את ל"ג בעומר לחג לאומי לזכר הגבורה שהתגלתה במרד בר כוכבא.

אמנם הרב יצחק אייזיק הלוי בספרו "דורות הראשונים" הוכיח שמרוב המקורות התלמודיים משמע שתלמידי רבי עקיבא מתו במגפה שנים רבות לפני מרד בר כוכבא^[28], וכך סובר גם החוקר גדליה אלון^[29].

סמכותו התורנית

רבי עקיבא זכה להערצה כחכם וסמכות תורנית. היה מרבה לדייק בשינויי לשון בתורה ולחדש מזה הלכות, ובתלמוד מסופר כי היה "קושר כתרם לאותיות תורה" ואפילו משה רבנו, לאחר שראה אותו במראה נבואי התפעל ממנו ואמר, "אדם כזה בעולמך ואתה נותן תורה על ידי?"^[30]. בר-הפלוגתא שלו היה רבי ישמעאל, לו מיחסים את הגישה ש"דיברה תורה בלשון בני אדם". רבי עקיבא טען לעומתו שיש להתעמק בכל תג ותג בתורה, שכן אין ולו אות אחת מיותרת בתורה.

רבי עקיבא היה בקיא לא רק בהלכות אלא גם בהגות ובתורת הנסתר. התלמוד אומר עליו שהוא "נכנס לפרדס" (רמז לתורת הסוד היהודית) ויצא ממנו בשלום, בניגוד לחכמים אחרים שהציצו ונפגעו^[31].

מאמרו של רבי עקיבא: "**הכל צפוי והרשות נתונה**"^[32]. התפרש על ידי מפרשים ראשונים רבים, כנוגע בבעיה פילוסופית מפורסמת של הידיעה והבחירה, כלומר שעל אף שהכל צפוי כבר בעיני האל, הרשות ניתנת לאדם לפעול לפי רצונו^[33]. אך ישנם כאלו שפירשו את "הכל צפוי" לא מלשון תחזית עתידית אלא מלשון נראות - שאלוהים צופה בכל, לפי הפסוק "עיני ה' משוטטות בכל הארץ". לפי פירוש זה המשפט לא מבטא את הסתירה שבין הידיעה והבחירה.

על הפסוק (ויקרא יט, יח), "ואהבת לרעך כמוך", אמר רבי עקיבא: "זהו כלל גדול בתורה"^[34]. במסכת אבות הובא בשמו שהיה נוהג לומר: "תְּבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם". תפיסה נוספת שסבר שהאדם צריך לנקוט בה תמיד, היא שעשייתו של אלוהים תמיד היא לטובה, "כל דעביד רחמנא - לטב עביד" (=כל שעושה הקב"ה - לטוב עושה)^[20]. הרב קוק ראה ברבי עקיבא את "איש האהבה" - דמות שמתמזגת בו כל האהבות: האנושית, הלאומית והאלוהית ביחד, באופן יוצא דופן^[35]. ידועה אמרתו של רבי עקיבא על ספר שיר השירים כי "כל הספרים קודש ושיר השירים קודש קודשים"^[36]. כמו כן, ידועה אמרתו שמתנגדת להזדקקות לצדקה: "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות"^[37]. הוא היטיב להכיר את הפן של הזדקקות לבריות, הן עקב כך שתיכף לנישואיו לרחל היה עני מרוד, ובהמשך ימיו היה גבאי צדקה עבור עניים^[38].

חלקו במרד בר כוכבא

לרבי עקיבא היה חלק במרד בר כוכבא. הוא השתייך לזרם החכמים הקנאים שציידו בהתנגדות אקטיבית לאימפריה הרומית יחד עם תלמידו רבי שמעון בר יוחאי, שגינה את הרומאים, וברח מפניהם למערה בפקיעין.

רבי עקיבא ראה במנהיג המורדים, שמעון בר כוכבא - משיח שעתידי לגאול את ישראל, ועל פי עדותו של תלמידו המובהק רבי שמעון בן יוחאי דרש עליו את הפסוק "דרך כוכב מיעקב"^[39]. היו מספר חכמים (עליהם נמנו רבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי בן קיסמא) שהתנגדו למרידה במלכות, אך רק על רבי יוחנן בן תורתא^[40] נכתב במפורש שהתנגד לתמיכה בבר כוכבא. בתלמוד הירושלמי^[41] מסופר שכשרבי עקיבא היה רואה את בר כוכבא^[42] היה אומר עליו: "הנה מלך המשיח", ותגובתו של רבי יוחנן בן תורתא הייתה: "עקיבא, יעלו עשבים בלחיך (תקבר באדמה ועשבים יצמחו בה) ועדיין בן דוד לא יבא"^[43].

ייתכן שמאחר שהמרד זכה לתמיכה של סמכות רוחנית גדולה כל כך כמו זו של רבי עקיבא, מיד לאחר דיכוי גזרו הרומאים גזירות שמד קשות נגד הדת היהודית ומצוותיה, ועונשים קשים למי שימשיך לקיים מצוות. אף רבי עקיבא עצמו היה אחד מעשרת הרוגי מלכות, ומת במיתה אכזרית.

יש חוקרים שסוברים שאף עשרים וארבעה אלף תלמידיו של רבי עקיבא שנהרגו, נהרגו כתוצאה מגזירות השמד הללו^[44].

הרמב"ם תיאר את רבי עקיבא כ"נושא כליו של בר כוכבא"^[45]. לדידו, רבי עקיבא לא היה היחיד שתמך בבר כוכבא וראה בו משיח, אלא רבי עקיבא דימה "הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעונות. כיון שנהרג נודע להם שאינו".

נראה כי הרמב"ם שאב ידיעות אלו מנוסח כתב-יד תימני למסכת סנהדרין^[46]. הרב י"ל מימון שיער כי דברי הרמב"ם שאובים ממקור קדמון עתיק^[47]. רוזנטל היה הראשון שהבחין כי הנוסח התימני של מסכת סנהדרין הוא המקור לדברי הרמב"ם.

אפרון דן בדברי הרמב"ם, תוך שאינו מקבל את השערתו של הרב י"ל מימון, וטוען שהביטוי "נושא כליו" הוא ביטוי אלגורי שמביע את תמיכתו הגדולה של רבי עקיבא בבר כוכבא^[48]. חיזוק לדעתו של אפרון היא העובדה שלפי המסורת רבי עקיבא היה בזמן מרד בר כוכבא בן למעלה ממאה שנים, וסביר להניח שלא היה כשיר להשתתף בלחימה בפועל. אולם לדעת מרדכי סבתו, אין השערת אפרון מתאימה למנהגו של הרמב"ם שלא להוסיף עובדות על סמך דעתו ללא מקור^[46].

החוקר הרב יצחק אייזיק הלוי כתב^[49] שרבי עקיבא לא נטל כלל חלק פעיל במרד, וביחס לדברי הרמב"ם כתב: "אין חפצנו לדבר על דברי הרמב"ם... שהדבר ידוע כי בעניינים כאלה לא עסקו רבותינו הראשונים, ולא היה זה מעין מלאכתם".

את האגדה בתלמוד במסכת ברכות^[20], המספרת שלא נתנו לרבי עקיבא להיכנס לעיר מסוימת בלילה, ולכן הוא נאלץ ללון לבדו בשדה וניצל לאחר שגייסות של רומאים פשטו על העיר בלילה, ראה הרצ"ה קוק על רקע המאבק ברומאים, מכיוון שבניגוד לרבי עקיבא שתמך במורדים, אנשי העיר התנגדו למאבק, ולכן לא נתנו להיכנס. באופן זה מתורץ יחסם העוין של אנשי העיר^[50]. אמנם יש שטענו כנגד זה שככל הנראה מסעותיו של רבי עקיבא היו בצעירותו שנים רבות לפני המרד.

מצבו הפיננסי

במסכת נדרים מסופר כי היה עשיר גדול, ולכך שש סיבות:

- כסף שקיבל מכלבא שבוע חמיו.
 - באותם זמנים היה מקובל לשים בראש הספינה כעין איל של עץ, לסימן טוב, ובו היו מטמינים ממון רב. רבי עקיבא מצא תיבה כזו, וממנה נתעשר.
 - פעם נתן כסף לספנים לקנות לו סחורה, והביאו לו תיבה שהתברר שהייתה מלאה כסף.
 - רבי עקיבא לווה ממון רב מגבירה אחת, שהעמידה כערבים את הקב"ה ואת הים. במועד הפירעון נמנע מרבי עקיבא לשלם את החוב מחולי, והמלווה יצאה לים וביקשה מהקב"ה שיפרע את החוב. תוך כדי כך גלגלו הגלים לידה תיבה של אבנים טובות ומרגליות, וכאשר רבי עקיבא הגיע לשלם את החוב, היא אמרה לו כי הערבים כבר שילמו את החוב, ואף הביאה לו את העודף על החוב.
 - אשתו של טורנוסרופוס, שנתגיירה ונישאה לרבי עקיבא.
 - משר רומאי קטיעא בר שלום שהוריש לו מכספו.
- אכן בצעירותו היה מושכר כפועל ועבד לפרנסתו, לפי מדרש אחד עבד אצל רבי אליעזר^[51], תיכף לנישואיו לרחל היה עני מרוד, ובהמשך ימיו היה גבאי צדקה עבור עניים^[52].

מותו

כעונש על שלימד תורה ברבים בניגוד לגזירה, הוא נלקח בשבי על ידי הרומאים ביום ה' בתשרי^[53]. על פי המדרש, מי שגזר את דינו של רבי עקיבא היה טורנוסרופוס^[54]. הרומאים עינו אותו במסרקות ברזל, והוא היה מקבל עליו עול מלכות שמים וקורא את שמע, והאריך ב"אחד" עד צאת נשמתו^[55].

מטבע ממרד בר כוכבא המציג את ארבעת המינים ומסביב הכיתוב 'לחרות ירושלם' בכתב עברי קדום. ארבעת המינים מוצגים לשיטת רבי עקיבא - רק אחד מכל מין (גם הדס וערבה), ומכאן שאנשי בר כוכבא נטלו ארבעת המינים לשיטתו.

רבי עקיבא נהרג על קידוש השם – בין עשרת הרוגי מלכות – בט' בתשרי, ערב יום הכיפורים, ג'תצ"ו לבריאת העולם (בערך בשנת 136 לספירה, כ-70 שנה לאחר החורבן. נאמר עליו שהוא אחד מארבעה שמתו בגיל 120 שנה^[56]. 120 שנים אלו מחולקות לשלוש תקופות שונות זו מזו, שבהן עבר מהפך עצום בחייו מדרגת עם הארץ לדרגת גדול החכמים. מסופר כי היה רועה 40 שנה, למד 40 שנה ופרנס את ישראל 40 שנה.

בתרבות

על דמותו ומשנתו נכתבו והולחנו מספר שירים. שירים אלו הפכו ל"שירי ספירת העומר" בציבור הדתי והחרדי, וזאת בשל המסורת על פטירת תלמידי רבי עקיבא בימים אלו.

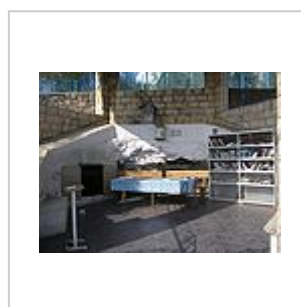
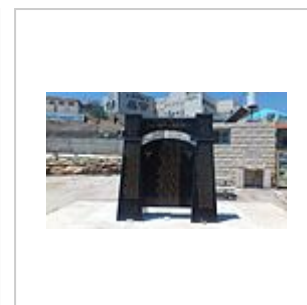
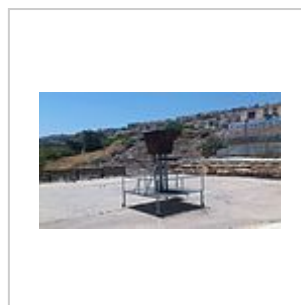
- "אמר רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך - שלי שלך שלך זהו כלל גדול בתורה" - השיר מורכב מאמרתו של רבי עקיבא בתורת כהנים ומפסיקה במסכת אבות המתארת את הנהגת ה"חסיד". השיר מושר בלחן חסידי עממי, המוכר גם כ"רב הלילה".
 - "אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל וכו'" - המשנה המסיימת את מסכת יומא. המשנה מתארת את הקשר המיוחד בין עם ישראל לקדוש ברוך הוא. השיר הפך לאחד משירי ל"ג בעומר. הלחן המפורסם הוא לחן מזרחי. בשנים האחרונות נפוץ לחן עליו נוסף של שלמה קאליש מחסידות בעלז. יצירה נוספת על משנה זו היא של הרב יוסף צבי ברייאר מחסידות בעלז.
 - "הולך לדרוכו עקיבא" - שירו של חיים בנט על סיפור חייו של רבי עקיבא.
 - "ר' עקיבא" - שירו של יום טוב עהרליך, אף הוא על סיפור חייו של רבי עקיבא.
 - השיר "רבי עקיבא"^[57] נכתב על ידי דליה רביקוביץ' והולחן על ידי מוני אמריליו. השיר נכלל באלבומה הראשון של רבקה זהר.
- הספר הפרדס של עקיבא מאת יוכי ברנדס מבוסס על דמותו של רבי עקיבא.

מתחם קבר רבי עקיבא

ציון קברו של רבי עקיבא מזהה משך מאות בשנים באתרה של העיירה התלמודית בית מעון, כיום בתחומי טבריה עילית, לצד קברו של הרמח"ל.

תצפית אל טבריה תחתית והכנרת ממתחם קבר רבי עקיבא והרמח"ל

מתחם קברי רבי עקיבא והרמח"ל טבריה עילית

לקריאה נוספת

- הרב ד"ר ישראל קאנוביץ, **רבי עקיבא**, אוסף שלם של דברי רבי עקיבא בספרות התלמודית והמדרשית, ירושלים, הוצאת מוסד הרב קוק, תשט"ז.
- דן גרובר, **משיחו של רבי עקיבא**, הוצאת 'מעוז צור ישראל', רמת השרון 2004.
- שמואל ספראי, **רבי עקיבא בן יוסף חייו ומשנתו**, ירושלים תשל"א.
- הרב מאיר להמן, **רבי עקיבא**, הוצאת נצח.
- חיים קוליצ, **ראש לחכמים - רבי עקיבא בר כוכבא וקידוש השם במשנת הגאולה**, הוצאת ראובן מס, 1980.
- בנימין לאו, "שער שלישי: דורו של רבי עקיבא, שער רביעי: רוחות מלחמה וחזון הגאולה", בספר: **חכמים**, כרך שני: ימי יבנה עד מרד בר כוכבא, ידיעות ספרים, 2007, עמ' 177-337.
- ראובן המר, **עקיבא: האיש, האגדה, המורשת**, ידיעות ספרים, 2017.
- P. Schafer, *Rabbi Aqiva und Bar Kockba, Approaches to Ancient Judaism* 11, 1980, pp. 113-130

קישורים חיצוניים

- הרב אהרן היימאן, "רבי עקיבא (http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=43958&pgnum=155)", **תולדות תנאים ואמוראים**, לונדון, תר"ע, חלק ג, עמודים 1008-988, באתר HebrewBooks
- רבי עקיבא (http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=1665), ב"אנציקלופדיה יהודית" באתר "דעת"
- רבי עקיבא (http://jewishencyclopedia.com/view.jsp?artid=1033&letter=A&search=ben%20Tema), במהדורת 1901–1906 של ה-*Jewish Encyclopedia* (באנגלית)
- בן ציון פישלר, רבי עקיבא ונשותיו (https://www.haaretz.co.il/1.886725), באתר הארץ
- אביגדור שנאן, שלוש נשותיו של רבי עקיבא (http://upload.kipa.co.il/media-upload/matan/matan7978-8262009.PDF), מסכת ב, 2004
- סיפור תחילתו של רבי עקיבא בתלמוד: גרסה א - מסכת נדרים (http://pshita.cet.ac.il/sheet.aspx?SheetID=1902&Version=0) גרסה ב - מסכת כתובות (#SheetID=2099) (http://pshita.cet.ac.il/sheet.aspx?SheetID=1903#SheetID=1902)
- יהודה זיו, 'חוטם הכרמל' – ציון מקום קבורתו של ר' עקיבא? (http://www.ybz.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Article_3) (9.10.pdf), **קתדרה**, 39, אפריל 1986, עמ' 44-50
- עדיאל שרמר, על הסטרפילון של קיסריון ומקום קבורתו של ר' עקיבא (http://www.ybz.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/A) (rticle_68.11.pdf), **קתדרה**, 68, יוני 1993, עמ' 188-192
- יהודה זיו, דברי תגובה (http://www.ybz.org.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/Article_68.11.pdf), **קתדרה**, 68, יוני 1993, עמ' 193
- רבי עקיבא (http://www.meiriv.co.il/site/content_idx.asp?id=40051), מתוך סדרת פינות על חכמי ישראל עם הרב אורי שרקי (http://www.meiriv.co.il/site/set.asp?id=22813), באתר ערוץ מאיר.
- לואיס פינקלשטיין, Akiba: Scholar, Saint, and Martyr. New York: Covici, Friede, 1936

הערות שוליים

- ↑ על פי פירוש רש"י למסכת בבא מציעא, דף ל"ז, ב'. בפסקה **אמר רבי עקיבא**; ראו שם בתוספות בפסקה **מודה**. דרכו בלימוד ובמדרש הייתה מורכבת משתי השיטות גם יחד: היה מפלפל כבית שמאי ומקפיד על מידות טובות כבית הלל. על פי קובץ יסודות וחקירות השלם, ר' אחיקם קשת, כרך ראשון עמ' 274, 238. מקורות מובאים שם
- ↑ תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף י"ח, עמוד ב'
- ↑ ל"ג בעומר (http://edu.gov.il/moe/LagBaomer/Bar-Kochba-revolt/Pages/mered-bar-cochva.aspx) באתר משרד החינוך
- ↑ אנציקלופדיה "דעת" (http://www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=1665)
- ↑ רמב"ם בהקדמה למשנה תורה
- ↑ סנהדרין צו, ב לגרסת רב ניסים גאון בברכות כז, ב
- ↑ תלמוד בבלי כתובות סב, ב
- ↑ תלמוד בבלי נדרים נ, א
- ↑ נדרים נ, ב ועבודה זרה כ, א
- ↑ בן ציון פישלר, רבי עקיבא ונשותיו (http://www.haaretz.c) (http://tools.wmflabs.org/hewiki-tools/redirect.php?q=http://www.haaretz.c) (o.il/hasite/pages/ShArt.jhtml?itemNo=300697) "הארץ"
- ↑ שבת קנו, ב
- ↑ פסחים קיב, א ועוד
- ↑ שבועות ו, א ובכורות נח, א
- ↑ פסחים שם
- ↑ בפסחים
- ↑ תלמוד בבלי, מסכת כתובות ס"ג עמוד א
- ↑ תלמוד בבלי, מסכת מועד קטן כא עמוד ב
- ↑ נדרים נ, א וכן בהקדמות הרמב"ם למשניות ולמשנה תורה
- ↑ תלמוד בבלי, מסכת חגיגה, דף י"ב, עמוד א'
- ↑ 20.0 20.1 20.2 **תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף ס', עמוד ב'**
- ↑ תוספתא, מסכת ביצה, פרק ב', ח'; ובמסכת ברכות, [רק ד', י"ב
- ↑ 22.0 22.1 **יבמות סב, ב**
- ↑ תלמוד בבלי, מסכת סנהדרין, דף פ"ו, עמוד א'
- ↑ איגרת רב שרירא גאון, עמ' 26 (http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=14593&st=&pgnum=102)-27 (http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=14593&st=&pgnum=103&hillite), מהדורת הרב בנימין מנשה לוין, חיפה, ה'תרפ"א
- ↑ כרם חמד חלק ז עמוד 183 באתר גוגל ספרים (https://books.google.co.il/books?id=kOg6AQAAAMAJ&dq=editions:dBX-PxBgmScC&pg=PP7&hl=iw#v=onepage&q&f=false

26. [^] רבי עקיבא בן יוסף, חייו ומשנתו, ספרית דורות, 1970, עמ' 27–28
27. [^] כך סובר שמואל ספראי: "נראים הדברים שיש לקבל כעובדה היסטורית כי תלמידיו של ר"ע מתו רובם ככולם בפורענות בימי מרד בר-כוכבא"^[26]. וכן כתב שמואל אברמסקי: "שאינן זה כמובן מן הנמנע, שהמדובר הוא בהשמדתם של תלמידים בזמן המרד" (בר-כוכבא נשיא ישראל, הוצאת מסדה, 1961, עמ' 133-134)
28. [^] ראה: הרב שמואל ישמח, אסיף ד, האם תלמידי רבי עקיבא מתו במרד בר כוכבא (http://asif.co.il/wpfb-file/6_2-pd)^(/f)
29. [^] "אלא שכל עצמה של המסורת מלמדתנו, לאחר העיון, שמיתתם של תלמידי ר"ע ה'ראשונים' אירעה לפני מלחמת בר-כוכבא". (גדליה אלון, תולדות היהודים בא"י בתקופת המשנה והתלמוד, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשכ"א, חלק ב', עמ' 44-43)
30. [^] תלמוד בבלי, מסכת מנחות, דף כ"ט, עמוד ב'
31. [^] תלמוד בבלי, מסכת חגיגה, דף י"ד, עמוד ב'
32. [^] פרקי אבות פרק ג, משנה טו
33. [^] פירוש המשניות לרמב"ם (אבות שם); יצחק אברבנאל (בראשית יח, כ-כא); העקרים (מאמר רביעי פ"ג), ועוד
34. [^] תלמוד ירושלמי, מסכת נדרים, ל', ב'
35. [^] עולת ראייה חלק ב', עמ' ד'
36. [^] משנה ידיים פרק ג' משנה ה'
37. [^] פסחים קיב, א
38. [^] לפי מסכת מעשר שני פרק ה משנה ט' בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא
39. [^] תלמוד ירושלמי, מסכת תענית, פרק ד', הלכה ה' (דף כד, א)
40. [^] הרב רחמים אליהו זייני בספרו 'עץ ארז' ח"ב, העיר כי לעומת אלפי מימרות של רבי עקיבא במשנה ובתלמודים, רבי יוחנן בן תורתא כמעט ולא נזכר
41. [^] תלמוד ירושלמי, מסכת תענית, פרק ד', הלכה ה', מיד לאחר דברי רבי שמעון בן יוחאי הנזכרים
42. [^] במערות בר כוכבא התגלה שמו האמיתי של מנהיג המרד: "שמעון בר כוסבה", וככל הנראה השם המופיע בירושלמי הוא שיבוש של שם זה
43. [^] מופיע גם במדרש רבה על מגילת איכה, פרשה ב', פסקה ד'
44. [^] ראה לעיל. אמנם בתלמוד האמוראים פירשו שהם מתו כתוצאה ממגפת אסכרה
45. [^] משנה תורה לרמב"ם, הלכות מלכים, יא, ג
46. [^] 46.0 46.1 מרדכי סבתו, כתב-יד תימני למסכת סנהדרין (בבלי) ומקומו במסורת הנוסח - עבודת דוקטור, ירושלים, 1996, עמ' 213
47. [^] י"ל מימון, אהבה משולשת, סיני מג, תשי"ח, עמ' נד
48. [^] י"ל אפרון, מלחמת בר-כוכבא לאור המסורת התלמודית הארצישראלית בנגד הבבלית, מרד בר כוכבא - מחקרים חדשים, ירושלים, תשמ"ד, עמ' 48 הערה 4.
49. [^] דורות ראשונים ח"ד 620).
50. [^] הרב צבי יהודה קוק, אמונת עיתך 41, עמוד 6
51. [^] שאלות שמות מ'
52. [^] מסכת מעשר שני פרק ה' משנה ט' ובפירושים שם
53. [^] טור, אורח חיים סימן תקפ בשם בה"ג
54. [^] קהלת רבה, פרשה ג', פסוק כ"ב
55. [^] תלמוד בבלי, מסכת ברכות, דף ס"א, עמוד ב'
56. [^] ספרי על פרשת וזאת הברכה, פסקה שנ"ז
57. [^] מילות השיר באתר שירונט (<https://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=876&wrkid=2790>)

דף זה נערך לאחרונה ב־28 בפברואר 2018, בשעה 20:04.

הטקסט מוגש בכפוף לרישיון [Creative Commons ייחוס-שיתוף זהה 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/); ייתכן שישנם תנאים נוספים. ראו את [תנאי השימוש](#) לפרטים.